

РОЗДІЛ I. ЕКОНОМІКА ТА ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

Балахонова О.В., доктор економічних наук, професор,
професор кафедри бізнесу і права,

Вінницький інститут Університету «Україна»

Сташук М.С., магістрант 2-го року підготовки,
спеціальність «Менеджмент»,

Вінницький інститут Університету «Україна»

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ

WAYS OF OPTIMIZATION OF CHARGES ARE ON ENTERPRISE

Анотація. Досліджено, що в умовах кризової економіки динамічність витрат підприємств викликана змінами в макроекономіці. Досвід підприємств в запровадженні оптимізації витрат переважно зводиться до перевірки виробничих показників та фінансових результатів. Наведено шляхи вдосконалення системи оптимізації витрат на підприємствах. Розглянуто основні напрями систем оптимізації витрат. Досліджено етапи планування витрат на підприємстві. Запропоновано при плануванні витрат на кожному підприємстві розробити (на основі загальної схеми статей витрат) свою власну класифікацію, яка б деталізувала загальні статті витрат у вигляді зручному для планування та оптимізації. Рекомендовано при плануванні витрат на підприємстві складати два кошториси: на основі діючих завдань з виробництва продукції та прийнятих норм і нормативів, з коригуванням першого кошторису на підставі програми ресурсозбереження.

Ключові слова: витрати підприємства, економічна сутність витрат, оптимізація витрат.

Abstract. Probed, that in the conditions of crisis economy the dynamic of charges of enterprises is caused changes in macroeconomics. Experience of enterprises in introduction of optimization of charges is mainly taken to verification of production indexes and financial results. The ways of perfection of the system of optimization of charges are resulted on enterprises. Basic directions of the systems of optimization of charges are considered. Probed the stages of planning of charges on an enterprise. It is suggested at planning of charges on every enterprise to develop (on the basis of general chart of items of expenses) the own classification which would go into a detail the general items of expenses in a kind comfortable for planning and optimization. It is made to order at planning of charges on an enterprise to make two estimates: on the basis of operating tasks from the production of goods and accepted norms and norms, with the correction of the first estimate on the basis of the program of saving of resources

Keywords: charges of enterprise, economic essence of charges, factors of influencing, optimization of charges

Постановка проблеми. На сьогоднішній день з розвитком конкуренції на ринку та зниженням показників прибутку та прибутковості перспективи розвитку підприємств в Україні значною мірою залежать від поведінки витрат та оптимізації їх. Вміння планомірно і

раціонально керувати витратами в періоди погіршення кон'юнктури ринку підвищує шанси на виживання. Також за сприятливих економічних умов важливим стає завдання оптимального розподілу ресурсів між поточною та інвестиційною діяльністю. Це можливо зробити, якщо на підприємстві діє продумана ефективна система оптимізації витрат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний науковий вклад у дослідження питань витрат підприємства здійснили такі вітчизняні вчені: М.Т. Білуха, В.П. Завгородній, М.В. Кужельний, Г.В. Митрофанов, Є.В. Мних, Ю.І. Осадчий, В.Ф. Палій, В.В. Сопко, В.О. Шевчук, А.Д. Шеремета та інші.

Формування цілей. Метою статті є дослідження шляхів оптимізації витрат на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. В умовах кризової економіки динамічність витрат підприємств викликана змінами в макроекономіці. Однак це не виключає необхідності пошуку шляхів їх зниження на підприємстві. Актуальність питань, пов'язаних із зниженням витратомісткості продукції і виробничих процесів, значно зростає в умовах кризової ситуації, зниження можливостей підвищувати ціни на продукцію. Низький рівень платоспроможності вітчизняних споживачів продукції спонукає товаровиробників шукати можливості зниження цін на продукцію і на цій основі забезпечувати стабільне становище підприємства на ринках збуту. Зниження цін на продукцію підприємства потребує перегляду структури витрат на виробництво, оцінки раціональності кожної складової її частини з позицій ефективності виробництва [1, с. 817; 2, с. 48; 3, с. 26].

Оскільки, в сучасних умовах лише визначається необхідність удосконалення систем оптимізації витрат, а методичні підходи практичного вирішення таких питань не розроблені, доцільно докладніше зупинитись на їх висвітленні. На сьогоднішній день досвід підприємств в запровадженні оптимізації витрат переважно зводиться до перевірки виробничих показників та фінансових результатів. У результаті в управлінського персоналу відсутнє комплексне бачення цілей, стратегії і політики розвитку підприємства, вони не в повній мірі обізнані про сучасні інструменти контролінгу, методи оптимізації витрат, або не впроваджують їх в практичну діяльність, що призводить до помилок у прийнятті рішень і виникнення кризових ситуацій [4, с. 146; 5, с. 154; 6, с. 22; 7, с. 25; 8, с. 28; 9, с. 120].

Тому для того, щоб виправити ситуацію, яка склалась на підприємствах України, необхідно розробити та запровадити ряд заходів, які б допомогли удосконалити систему оптимізації витрат.

Ми вважаємо, що побудову та вдосконалення системи оптимізації витрат на підприємствах необхідно здійснювати шляхом:

- виділення основних понять і процедур системи оптимізації витрат;
- виявлення існуючих проблем формування та контролю витрат на підприємстві;
- формування моделі оптимізації витрат з урахуванням особливостей галузі та підприємства;
- побудова інформаційної системи;
- адаптації документообороту до обраної інформаційної системи;
- розподілу відповідальності за формування витрат та створення механізму мотивації і стимулювання їх зниження.

Також, на нашу думку необхідно відзначити, що основні поняття та процедури в системі оптимізації витрат розглядаються за трьома напрямками:

- планування витрат;

- аналіз та контроль витрат;
- корегуючий вплив на процес формування витрат.

Планування витрат на нашу думку передбачає такі дії: складання класифікації витрат; визначення норм витрат ресурсів, виходячи із запланованого обсягу випуску продукції та необхідності підтримки оптимального режиму роботи технологічного обладнання; розрахунок вартості витрат на основі даних про заплановані витрати ресурсів та існуючі ціни на них; визначення умов, за яких можлива економія ресурсів або допустима їх перевитрата порівняно з нормами; розробка програми ресурсозбереження; складання плану-кошторису на витратному горизонті планування.

Як відомо, під класифікацією витрат розуміється об'єднання за певною ознакою їх ролі у виробництві у відповідні групи [7, с. 24; 8, с. 30; 9, с. 120].

Разом з тим, на нашу думку, при плануванні витрат на кожному підприємстві потрібно розробити (на основі загальної схеми статей витрат) свою власну класифікацію, яка б деталізувала загальні статті витрат у вигляді зручному для планування та оптимізації їх.

За економічним змістом витрати на виробництво слід групувати за економічними елементами: матеріальні витрати; амортизація основних фондів; витрати на оплату праці працівників підприємства; відрахування на соціальні заходи; інші витрати (витрати на відрядження, страхові платежі, відсотки за кредити, оплата послуг сторонніх організацій, знос нематеріальних активів та інші).

За призначенням витрати групуються за калькуляційними статтями. Таке групування дає відповідь на запитання: де, на які цілі, в яких розмірах використані ті чи інші ресурси. Воно необхідне для розрахунків та аналізу собівартості одиниці продукції, пошуку резервів скорочення витрат.

Але при калькулюванні собівартості продукції на багатьох підприємствах адміністративні витрати та витрати на збут включають традиційно у собівартість.

За способом включення у собівартість витрати поділяються на прямі і непрямі.

Прямі витрати можна безпосередньо віднести на конкретний виріб, на основі існуючих норм на одиницю продукції (витрати на основні матеріали, куповані вироби, заробітну плату основних виробничих робітників, а в ряді випадків також на технологічну енергію).

Непрямі витрати неможливо безпосередньо віднести на визначені вироби, тому що ці витрати однаково відносяться до усіх видів виробів, що виготовляються підприємством (витрати на управління та обслуговування виробництва) [10, с. 28; 11, с. 47; 12, с. 114].

За ступенем залежності від обсягу виробництва продукції витрати поділяються на змінні та умовно-постійні.

Змінні витрати знаходяться у прямій залежності від обсягів виробництва. Це витрати основних матеріалів, заробітна плата основних виробничих робітників з відрахуваннями у фонди соціального захисту населення.

Умовно-постійні витрати у визначених межах не залежать від обсягів виробництва продукції.

Таким чином, витрати являються складною економічною категорією, яка поєднує в собі за змістом процес формування необхідного обсягу економічних ресурсів на підприємстві та процес їхнього використання.

Ми вважаємо за доцільне при плануванні витрат на підприємстві складати два кошториси: перший – на основі діючих завдань з виробництва продукції та прийнятих норм і

нормативів; другий – з коригуванням першого кошторису на підставі програми ресурсозбереження.

Зважаючи на вищевикладене, ми вважаємо, що оптимізація витрат на підприємстві повинна включати такі етапи:

- розробку системи норм та нормативів по окремих позиціях статей витрат;
- запровадження системи планування, контролю, розрахунку і факторного аналізу відхилень фактичних даних від планових;
- встановлення відповідальності керівників центру витрат за виконання планових завдань по регульованих видах витрат;
- затвердження порядку збору і передачі даних;
- налагодження даних у режимі реального часу по мірі формування первинних документів по витратах;
- розроблення і запровадження системи заохочення за досягнення економії витрат.

Зауважимо, що побудова інформаційної системи повинна поєднувати в собі три рівня управління процесами на підприємстві:

- управління бізнес-процесами;
- управління проектно-конструкторськими розробками;
- управління технологічними процесами виробництва.

Висновки. Складність та велика кількість господарських операцій, які здійснюються на підприємстві, не дають можливості управлінському персоналу безпосередньо контролювати всі операції. У таких умовах виникає необхідність розділити функції щодо оптимізації витрат на підприємстві та дозволити керівникам структурних підрозділів діяти самостійно, надаючи їм більший ступінь незалежності через делегування певних повноважень. Однак при цьому обов'язковим має бути наявність якщо не окремого підрозділу, то хоча б менеджера, який би займався суто вирішенням проблем, пов'язаних із управлінням витратами та узагальнював би інформацію, отриману від керівників структурних підрозділів підприємства.

Список використаних джерел

1. Балахонова О.В. Удосконалення обліку постачань на основі побудови моделі партнерства. Електронне наукове фахове видання *«Глобальні та національні проблеми економіки»*. 2015. Вип. 3. С. 816-820.
2. Гріщенко І.В. Методи розвитку технологічної бази інноваційно-орієнтованих підприємств. *Розвиток освіти, науки, економіки в умовах інтеграційних процесів*: зб. наук. праць. 2017. Вінниця. Т 1. С. 47-49.
3. Гріщенко І.В., Балахонова О.В. Економічна сутність грошових коштів підприємства. *Розвиток освіти, науки, економіки в умовах інтеграційних процесів*: зб. наук. праць. 2017. Вінниця. Т 1. С. 25-27.
4. Гріщенко І.В., Балахонова О.В. Система забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств. *Шляхи активізації інноваційної діяльності в освіті, науці, економіці*: зб. наук. праць. 2016. Вінниця. Т 1. С. 145-147.
5. Гріщенко І.В., Балахонова О.В. Методологічні аспекти контролю грошових активів та дебіторської заборгованості. *Соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства*: зб. наук. праць. 2018. Вінниця. Т 1. С. 153-155

6. Гріщенко І.В., Балахонова О.В., Бондар І.М. Основні завдання аналізу та оцінки доходів підприємств. *Подільський науковий вісник. Науки: економіка, педагогіка*. 2017. № 4. С. 19-23.
7. Гріщенко І.В., Балахонова О.В., Васалатій О.М. Методика фінансового контролю запасів підприємств. *Подільський науковий вісник. Науки: економіка, педагогіка*. 2017. № 4. С. 23-26.
8. Гріщенко І.В., Балахонова О.В., Канівець С.В. Методика аналізу заборгованості підприємств. *Подільський науковий вісник. Науки: економіка, педагогіка*. 2017. № 4. С. 26-31.
9. Гріщенко І.В., Балахонова О.В., Кравець В.В. Фінансовий контроль в системі управління трудовими ресурсами підприємства. *Подільський науковий вісник. Науки: економіка, педагогіка*. 2017. № 4. С. 118-122.
10. Балахонова О.В. Обґрунтування соціально-економічних параметрів суспільного життя на регіональному рівні. *Науковий журнал «Економіка: реалії часу»*. 2015. № 6 (22). С. 24-31.
11. Балахонова О.В. Подвійність управлінського консультування: професійна діяльність і ділова активність. *Ринкова економіка : сучасна теорія і практика управління: зб. наук. праць*. Одеса: Одеський національний університет ім. І. Мечникова, 2018. Вип. 1/38. Т. 17. С.42-52.
12. Балахонова О.В. Сучасні тенденції в системі управлінської звітності в контексті євроінтеграційних процесів. *Матер. III міжнар. науково-практ. конф. «Фінансові та економічні аспекти підприємництва»* (12-13 грудня 2018). Ірпінь, 2018. С.113-115.
13. Балахонова О.В., Коломієць М.В. Ресурсна база сучасного розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. *«Економіка. Фінанси. Право»*. № 11/1. 2017. С.54-58.
14. Балахонова О.В., Захарченко Н.В. Теорія і практика регулювання економічних відносин у нестабільному середовищі. *Міжн. наук. вир. журнал «Сталий розвиток економіки»*. № 2. 2017. С.83-89.
15. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Циганчук В.А. Фактори активізації інвестиційної привабливості підприємств. Підприємництво і торгівля. Львів, 2017. № 22. С. 64-76.
16. Гріщенко І.В. Формування і розміщення статутного капіталу підприємства. *Сучасні детермінанти розвитку бізнес-процесів в Україні: зб. наук. праць*. 2017. Київ. С. 270-273.
17. Балахонова О.В., Леухін К.К. Методика аналізу структури власного капіталу підприємства. *Подільський науковий вісник. Науки: економіка, педагогіка*. 2020. № 2. С. 14-18.
18. Балахонова О.В., Леухін К.К. Генезис основних етапів розвитку власного капіталу. *Подільський науковий вісник. Науки: економіка, педагогіка*. 2020. № 1. С. 14-18.
19. Гріщенко І.В., Балахонова О.В., Гуменюк Ю.В. Класифікація видів витрат в сучасних економічних умовах. *Подільський науковий вісник. Науки: економіка, педагогіка*. 2018. № 1. С. 5-8.
20. Гріщенко І.В., Балахонова О.В., Гуменюк Ю.В. Методичні підходи до фінансового аналізу витрат підприємства. *Подільський науковий вісник. Науки: економіка, педагогіка*. 2018. № 2. С. 4-8.